

L-istorja tal-mużewijiet – J. V. Maranto

Bongu lil kulħadd, ejja nibdew iż-żjara ggwidata tagħna. Merħba fil-mużew tal-mużewijiet. Il-mużewijiet ilhom parti mill-istorja tal-bniedem aktar minn 2000 sena. Izda ma kinux dejjem bħal dawk li nżuru illum. L-istorja tal-mużewijiet hija ħafna eqdem u ħafna aktar stramba minn kemm wieħed jista' jimmaġina. Se nibdew hawnhekk, fil-parti Griega. Il-kelma "mużew" ġejja mill-Grieg "mouseion", it-tempji mibnija għall-Mużi, l-allat nisa tal-arti u x-xjenzi. In-nies kienu jitolbu lill-Mużi jżommu jdejhom fuq l-akkademiċi u jzejnu bil-ħila lil dawk li kienu jqisuhom denji. It-tempji kienu mimlija offerti fl-għamla ta' skulturi, xogħlijiet fil-mużajk, apparati xjentifiċi kumplessi, skrizzjonijiet poetiċi u letterarji u kwalunkwe omagġ ieħor li kellu juri kemm bniedem normali kien denju ta' ispirazzjoni divina.

Wasalna fil-parti tal-Mezopotamja. L-ewwel mużew inħoloq fis-sena 530 q.K. f'dak li illum huwa l-Iraq. U l-ewwel kuratur effettivament kienet principessa. Ennigaldi-Nanna bdiet tiġbor u żżomm antikitàjiet mill-Mezopotamja f'E-Gig-Par, id-dar tagħha. Meta l-arkeologi skavaw l-inħawi, huma skoprew għexieren ta' artifatti rranġati pulit f'ringieli, b'tabelli tat-tafal miktubin bi tliet lingwi. Il-festini tagħha żgur kienu jkunu interessanti!

It-tradizzjoni tal-ġbir u l-wiri ta' oġġetti interessanti bdiet tiġi imitata, kif tista' tara hawnhekk fil-parti tal-Imperu Ruman. Id-djar-teżori tal-politiċi u l-ġenerali mtlew bil-konkwisti tal-gwerra, u l-gaġeġ fejn kienu jinżammu l-annimali eżotiċi kienu jinfethu għall-pubbliku f'okkażjonijiet speċjali, bħat-tornej tal-gladjaturi. Kif tista' tara għandna ljun hawnhekk, u gladjatur. U naħseb aħjar insejhu 'l xi ħadd biex wara jiġi jnaddaf...

Komplejna mixjin, ħaffu. Il-pass li jmiss fl-evoluzzjoni tal-mużewijiet seħħ fir-Rinaxximent meta wara kważi elf sena li fihom il-Punent injora għalkollox l-istudju tad-dinja naturali, dan reġa' beda jiġi inkoraġġut. L-"armarji tal-kurżità", imsejha wkoll Wunderkammers, kienu kollezzjonijiet ta' oġġetti li servew bħala tip ta' enciklopedija fiżika u vetrina ta' artifatti.

Idħol f'din il-gwardarobba hawnhekk; hemm aħna. Attent għall-kowtijiet, se nduru l-armarju ta' Ole Worm. Wieħed mill-aqwa Wunderkammers kien ta' naturalista, antikwarju u tabib sinjur tas-seklu sbatax, Ole Worm. Ole Worm kien jiġbor kampjuni naturali, skeletri umani, kitbiet antiki bir-runiku, u artifatti mid-Dinja l-Ġdida. F'armarji tal-kurżità oħrajn, kont tista' ssib anomaliji ġenetiċi, ħaġar prezzjuż, xogħlijiet tal-arti u relikwi storiċi u reliġjużi. Kos! Aħjar ma tmissiex dik. Dawn l-armarji kienu privati, għal darb'oħra, u ħafna drabi kienu jkunu fir-residenzi tas-sidien tagħhom – ħakkiema u aristokratiċi, kif ukoll negozjanti u xjenzati tal-bidu.

Issa, min qed jisma' terramaxka? Għall-ħabta tal-1840, showman żagħżuġ intraprendenti bl-isem ta' Phineas T. Barnum xtara wħud mill-aktar armarji tal-kurżità famużi fl-Ewropa, u beda l-Barnum's American Museum fi New York – taħlita spettakolari ta' ġnien żoologiku, sala għal-lekċers, mużew tax-xama', teatru u spettaklu mhux tas-soltu li kien magħruf għar-residenti varjati tiegħu, bħal orsijiet, iljunfanti, akrobati, ġganti, tewmin Sijamiżi, sirena tal-Fiġi u mara bid-daqna, flimkien ma' għadd ta' makkinarju modern u strumenti xjentifiċi.

Il-mużewijiet miftuħa għall-pubbliku huma fenomenu relattivament ġdid. Qabel Barnum, l-ewwel mużewijiet pubbliċi kienu aċċessibbli biss mill-klassijiet għolja u medji, u f'ċerti granet biss. Il-viżitaturi kien ikollhom japplikaw minn qabel bil-miktub biex iżuru l-mużew, u gruppi żgħar biss setgħu jżuru l-mużew kull jum. Il-Louvre kien magħruf li jhalli l-membri kollha tal-pubbliku jidhlu fil-mużew, izda tlett ijiem fil-ġimgħa biss. Fis-seklu 19, il-mużew kif nafuh aħna beda jieħu l-forma. Istituzzjonijiet bħall-iSmithsonian inbdew sabiex l-oġġetti jkunu jistgħu jintwerew u jiġu studjati, u

mhux jinqaflu xi mkien u daqshekk. Il-mużewijiet Amerikani, b'mod partikolari, ikkummissjonaw esperimenti u qabbdu esploraturi biex ifittxu u jiksbu kampjuni naturali. Il-mużewijiet saru ċentri ta' studju u ta' skoperta artistika u xjentifika. Din sikwit tissejjaħ l-Era tal-Mużewijiet.

Illum il-ġurnata l-mużewijiet huma miftuħa għal kulhadd, huma ċentri ta' tagħlim u riċerka, u qed isiru istituzzjonijiet aktar interattivi. Izda l-kwistjoni ta' min jirnexxilu jmur għadha rilevanti, peress li l-prezzijiet tal-biljetti xi kultant jistgħu jkunu projbittivi għal dawk l-akkademiċi u l-artisti tal-futur, kif ukoll dawk bi spirtu kreattiv, li jixtiequ jidhlu izda m'għandhomx il-mezzi biex jissodisfaw il-kurżità tagħhom. Grazzi talli ġejtu, u intom u heġġin nistednukom tieqfu fl-aqwa ħanut tas-souvenirs fid-dinja!